

складової, формування гендерночутливого освітнього середовища у закладах освіти, практичної реалізації принципів відкритості, толерантності, діалогічності, відповідальності у виховному процесі, розвитку гендерних досліджень та налагодження ефективної наукової комунікації та співпраці.

Список використаних джерел

1. Губерський Л. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти. / Губерський Л., Андрущенко В. – К.: «МП Леся», 2008. – 516 с.
2. Делор Жак Образование – сокровище сокровище. UNESCO, 1996. – Университетская книга. – 1997. – № 4. – с. 48-59.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <chrome-extension://oemmnrcbldboiebfnladdacbfmadadm/http://mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
4. Освіта: гендерний вимір – 2020 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/citizens/zv'yazki-z-gromadskistyuu/konsultacziyi-z-gromadskistyuu/gromadske-obgovorennnya-2016.html>.

Юда Л. А.,

доцент, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри археології, етнології та краєзнавчо-туристичної справи,

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка,

радник голови Чернігівської ОДА з гендерних питань

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-РОЛЬОВОГО СТАТУСУ ЧОЛОВІКІВ (ПРОБЛЕМИ ЧОЛОВІЧОГО ГЕНДЕРУ)

Гендерна рівність у більшості своїй сприймається як боротьба жінок за рівні права і можливості. Цей процес триває в Україні більше двадцяти років. Суспільство сьогодні готове вже обговорювати і сприймати право жінки на владу, дискримінацію за ознакою статі, становище жінок на ринку праці, сучасні демографічні процеси, значне зменшення народжуваності, погіршення стану здоров'я жінок і дітей, насильство над жінками. Ці проблеми, озвучені жіночими громадськими організаціями, обговорюються на державному рівні. Їх визнання і намагання вирішити поставили на другий план, відтіснили проблеми соціально-рольового статусу чоловіків.

Наша мета – звернути увагу на те, що гендер – це поняття, яке стосується не тільки жінок, а це категорія, яка стосується обох статей.

Отже, **гендер** – соціальна особливість статі людини на відміну від біологічної статі. Це соціально-рольовий статус, що визначає соціальні можливості людини – чоловіка і жінки - в усіх сферах життєдіяльності [7].

У наш час задекларовані права та можливості особистості, незалежно від статі, реально не дотримуються, упереджене ставлення й гендерна дискримінація продовжують відтворюватися, жінки та чоловіки як соціальні спільноти загалом мають неоднаковий доступ до соціальних статусів, ресурсів, привілеїв, престижу, влади.

Чоловіки є частиною нашого суспільства, вони, як і жінки, відчувають сьогодні на собі соціальну дискримінацію, або втрату прав за гендерною ознакою в усіх сферах життя: трудовій, соціально-економічній, політичній, духовній, побутовій. Соціальна дискримінація призводить до зниження соціального статусу і є однією з форм насилля над особистістю.

Проблеми чоловічого гендеру обґрунтували М. Кімел, Р. Коннел, Д. Херн. Одним із перших в Україні актуалізував проблеми чоловічого соціуму В. Кравець. Як теоретик гендерної педагогіки він аналізує злам традиційної системи гендерної стратифікації, різке ослаблення поляризації жіночої і чоловічої соціальних ролей і на цьому тлі виокремлює індикатори, за якими ми можемо підкреслити гендерні проблеми чоловіків.

Ще у 2007 році заступник директора Інституту демографії і соціальних досліджень Е. Лібанова наголошувала на проблемі зменшення продовжуваності життя українських чоловіків. Особливості психологічного чоловічого здоров'я досліджує Міжнародний інститут глибинної психології. С. Рясенко називає причини, які скорочують чоловічий вік.

На новий сучасний рівень виводить дослідження гендеру О.Кісь. Вона розглядає гендер як соціальний конструкт, реальну існуючу систему міжособистісної взаємодії, за допомогою якої створюється, підтверджується та відтворюється уявлення про чоловіче та жіноче як категорії соціального рівня. На думку вченої, сучасні гендерні дослідження головну увагу зосереджують не стільки на проявах гендеру, скільки на механізмах його відтворення. У межах історичних дисциплін з'явилася нова галузь – історична андрологія (у відповідь на розгортання історичної фемінології 80-х). Отже, зроблено вагомий крок до

становлення справді гендерної історії – історії взаємин статей чи то історії розвитку гендерної системи [5].

Проблеми андроцентризму, маскулінності, соціальної нерівності чоловіків знайшли своє відображення у працях Т. Берегової, Т. Бурейчак, А. Денисенко, В. Карпової, Т. Марценюк, Д. Попової, Н. Прилипченко, Л. Северіної.

Незважаючи на наявність наукових досліджень і висновків, гендер чоловіків залишається, на думку Т. Бурейчак, питанням нетривіальним і таким, що потребує пояснення. Водночас досліджувати проблему гендеру чоловіків недостатньо лише тому, що в чоловіків також є гендер. Набагато важливіше розуміти, чому і як гендер чоловіків відтворює та кристалізує систему, в якій вони отримують привілейоване соціальне становище [1, с. 2].

На рівні суспільства ми звикли сприймати маскулінний характер влади (чоловічу більшість у депутатському корпусі), домінування чоловічої форми у формуванні багатьох престижних професій та посад (президент, професор, експерт, менеджер, адвокат, тощо), а це, в свою чергу, формує відповідні очікування щодо того, хто їх повинен займати [1, с. 2].

У нашому суспільстві бути чоловіком – мати можливість отримувати низку соціальних переваг (кар'єрне зростання, більша на 25 % заробітна плата, менше навантаження в домогосподарстві, нижчі вимоги щодо привабливої зовнішності та необхідності слідувати нормам поведінки). Таке стереотипне сприйняття неперевершеності власного соціально-рольового статусу заважає чоловікам розгледіти проблеми свого соціуму. Тим влучнішими стають факти, які як „гром серед ясного неба”, доходять до свідомості чоловіків:

- тривалість життя чоловіків майже на 10-12 років менша за тривалість життя жінок, середній вік, до якого доживають українські чоловіки – 62 роки, що несприятливо впливає на суспільство;

- чоловіки частіше перебувають у стані стресу і складніше переносять стресові ситуації, про що свідчить смертність чоловічого населення у віці 28–46 років, яка перевищує жіночу в 4 рази;

- на чоловіка покладається роль основного добувача у сім'ї, більшість чоловіків виявилися неготовими до нових економічних умов;

- невпевненість у завтрашньому дні, недостатність грошей у сім'ї призводять до депресії, провокують хвороби серця, суїцид;

- 57 % чоловіків із розірванням шлюбу позбавляються і батьківських обов'язків;

- 30 % бездітних сімей не мають дітей через безплідність чоловіків;
- тюрми заповнені в основному чоловіками;
- катастрофічно розвивається чоловічий алкоголізм, наркоманія [10].

Усе частіше на сторінках ЗМІ зустрічаються публікації на кшталт: „Згідно з новим дослідженням, чоловіки, а не жінки - слабка стать. Учені з'ясували, що у жінок, вагітних хлопчиками, більше шансів розвитку ускладнень під час вагітності, а також вище ризик проблемних або передчасних пологів.

У доповіді, представленій ізраїльській Спільноті з гендерно-орієнтованої медицини, професор Марек Глезерман каже: „ У чоловіків, як відомо, менше тривалість життя, вони сприйнятливі до інфекції і з меншим успіхом протистоять захворюванням, ніж жінки”[8].

Є ті, хто вважає, що слабкість чоловіків обумовлена генетично. Відомо, що жіноча хромосома має формулу XX, а чоловіча - XY. Виявляється, X-хромосома містить у собі гени, що захищають наш організм від багатьох хвороб.

Медична статистика говорить про те, що чоловіки частіше, ніж жінки, страждають від різних інфекцій, запалення легенів і шлункових хвороб, у них менш розвинений процес кровотворення. Хірургічна операція набагато більше небезпечна для чоловіка, ніж для жінки з цим же діагнозом [9].

Сьогодні саме чоловічу частину населення можна назвати слабкою статтю. Адже, за словами фахівців, у чоловіків вищий ризик розвитку різних відхилень у здоров'ї. Вони частіше, ніж жінки, страждають ожирінням, раковими і серцево-судинними захворюваннями.

На думку вчених, першочергова причина такої невтішної ситуації полягає в неправильному способі життя - нездоровому харчуванні, зловживанні алкоголем, палінням і недостатності фізичних вправ.

Ще один висновок, який зробили фахівці: серед представників чоловічої статі більше самогубців. Жінки, на думку психологів, незважаючи на всі складності життя, здатні краще адаптуватися до обставин і швидше знаходити причини для відчуття радості і щастя [2].

На необхідності аналізу проблем чоловічого соціуму і їх розв'язання наголошує В.Кравець. Обґрунтовуючи предмет і завдання гендерної педагогіки, вчений наголошує на необхідності перебудови системи освіти і її адаптації до нових реалій і вимог.

Він намагається звернути увагу на причини проблем чоловічого соціуму. Останнім часом, на його думку, жінки стали активнішими, ніж чоловіки, і радикальний жіночий рух за емансипацію призвів до псевдоемансипації: жінки стали активно освоювати традиційно чоловічі професії, захоплюватися силовими видами спорту [4, с. 3]. Стало помітним прагнення жінок до диктату. Сьогодні все частіше жінки займають вище службове і соціальне становище. У політичній сфері змінюються гендерні відносини. Чоловіки поступово втрачають монополію на публічну владу. Змінюються самі культурні стереотипи маскулінності і фемінінності. Серйозні трансформації відбуваються у шлюбно-сімейних стосунках. Суттєво змінюється характер соціалізації дітей.

На думку В. Кравця, зберігається довічна чоловіча потреба відрізнятись від жінок. „Відокремлення, відмежування від первісно-жіночого, материнського начала – необхідний аспект чоловічої самоідентифікації. Бути чоловіком – значить передовсім не бути жіночним. Маскулінність – це реактивне утворення, протест проти материнської опіки, що розповсюджується пізніше на всіх жінок. Цей розрив необхідний. Надто ніжна і одночасно владна материнська любов робить хлопчика пасивним, непристосованим до життєвих труднощів. Однак це відокремлення хворобливе і травматичне. Один із засобів його психологічного виправдання і легітимізації – чоловіча ненависть до жіночності” [4, с. 5]. Ці приклади свідчать про необхідність перегляду всієї системи традиційної освіти, потребують відходу від патріархальних традицій школи, яка ще свідомо побутує сьогодні.

Наведені приклади свідчать, що проблеми чоловічого соціуму за масштабністю і глибиною не менш суттєво значущі, аніж жіночі. У суспільстві продовжує накопичуватися різка поляризація жіночої і чоловічої соціальних ролей, що заважає конструктивному і продуктивному розвитку суспільства. І вихід із цієї ситуації полягає в тому, щоб на ділі змінити концепцію „поліпшення становища і захисту жінок” на концепцію „гендерного

забезпечення розвитку, прогресу і справедливості двох соціумів – жінок і чоловіків”.

Список використаних джерел

1. Бурейчак Т. Гегемонія чоловіків: від теорії до практики Т. Бурейчак // Гендерний журнал „Я”. – 2015. – 3 (39). – С. 2–5.
2. Вчені довели – чоловіки слабка стать // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://znaj.ua/news/regions/58358/vcheni-doveli-choloviki-slabka-stat.html>
3. Громов Д. Мужайтесь / Д. Громов // Кореспондент. – 2007. – № 5 (244). – 10 февраля. – С. 38 – 40.
4. Кравець В. П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник / В. П. Кравець. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
5. Кісь О. Гендерні студії в Україні: стан, проблеми, перспективи / О. Кісь // Незалежний культурологічний часопис „І”. – 2000. – 17 серпня.
6. Марценюк Т. М. Кімел: „Чим більш рівним є суспільство у гендерних питаннях, тим краще живуть чоловіки” / Т. Марценюк // Гендерний журнал „Я”. – 2015. – 3 (39). – С. 6–8.
7. Поняття та суть „гендера”. Основні парадигми інтерпретації гендерних відносин // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=670
8. Чоловіки – слабка стать? // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.exotik.com.ua/59333-choloviki-slabka-stat.html>
9. Чому чоловіки слабка стать? // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.exotik.com.ua/8946-chomu-choloviki-slabka-stat.html>
10. Юда Л. А. Годі вже нам виглядати з-за чоловічого плеча / Л. А. Юда // Деснянська правда. 2007. – 11 січня. – С. 3.